

Mineraldager i München 1990

Av Knut Eldjarn

En av de store steinbegivenheter i Europa er den årlige mineralmessen i München. Den ble avholdt noe senere enn vanlig (16.-18. november) og dette var kanskje en av grunnene til at det var få skandinaver å se. Men forøvrig var det utstillere/handlere og besøkende fra alle verdenshjørner. Nær 500 mer eller mindre profesjonelle steinhandlere fra Kina, India og Japan i øst til USA, Brasil og Argentina i vest – fra Finland og Norge i nord til Zaire, Madagaskar og Australia i sør. Hovedtyngden av de profesjonelle mineralhandlere var som vanlig fra Tyskland og Frankrike, men med et økende innslag mer amatørpregede handlere og samlere fra Øst-Europa.

Med et areal på to ganger Sjølyst-hallen i Oslo og med mer enn jamt over 30.000 besøkende krever det betydelig innsats å komme gjennom alt selv over de 3 dager messen varer.

Årets mineral-tema var kalkspat, med en spesialutstilling som også inkluderte fine krystallgrupper fra Kongsberg. Mange av utstillerne hadde også kalkspatstuffer for salg. Honning-gule skalenoedriske krystaller opptil 25 cm og tildels sammen med fiolett flusspat og sinkblende fra Elmwood, Tennessee, USA var å se hos flere handlere. 10-15 cm store estetiske stuffer kostet fort 500-1.000 kroner. Kalkspat er et vanlig mineral på malmførende mineralganger og forskjellige stuffer fra et stort antall europeiske lokaliteter kunne kjøpes for en rimeligere pris, 100-500 kroner. En av de norske handlere hadde med kalkspats-tuffer fra Kjørholt som det også var stor interesse for. Jeg lot meg friste til å kjøpe en 12 cm høy og 10 cm bred perfekt krystall vokst utenpå et pyritbelagt skalenoeder, fantomkrystall. Det kan synes å være som å gå «over bekken etter vann», men det er et sørgelig faktum at de beste

norske og skandinaviske mineralstuffer ofte blir tilbudt på utenlandske messer som i Tucson og München. En stor og fin sølvstuff fra Kongsberg var en slik stuff og den fant raskt en kjøper selv om prisen var nær 70.000 kroner!

Godt krystalliserte og fargerike edelsteinsmineraller er den viktigste handelsvare i det øvre prisskikt. Potensielle kjøpere av slike praktstuffer er langt flere enn bare mineralsamlere. Gullsmeder, investorer og rike mennesker som ønsker noen dekorative krystallgrupper som pyntegjenstander hjemme eller på jobben, er villig til å betale mange tusen kroner for slike objekter. Det har blitt populært å ha mineralkabinetter til pynt i stua, og perfekte krystaller i estetiske kombinasjoner kan alltid selges til en høy pris.

Grupper med 4-10 cm store krystaller av gjennomslittige og sherryfargede topas-krystaller fra Afghanistan sammen med opptil 20 cm store beryll (akvamarinkrystaller), og mangefargede elbaitt (turmalinkrystaller), var å se hos mange handlere. Prisene varierte fra 10.000 til 150.000 kroner for 15-30 cm store stuffer av høy

kvalitet. Slike kunstverk fra naturens eget verksted med store krystaller av edelsteiner vil alltid ha høy pris og anses av mange som sikre investeringsobjekter. Lazuritt (Lapis-lazulikrystaller) i hvit matriks også fra Afghanistan var en av de store nyheter i fjor. Bare noen få ultramarineblå krystaller, opptil 4 cm på 15-20 cm matriks kunne komme opp mot de beste fra i fjor. Prisene for disse stoffene lå fortsatt høyt, 5-10.000 kroner, mens prisene for noe mindre stuffer tydeligvis har gått vesentlig ned. Omriss av de dodekaederformede krystallene i hvit matriks har ikke vært helt uvanlig å finne blant slipemateriale fra forekomsten tidligere. Når lokalbefolkningen nå har oppdaget at de kan få en god pris for stuffer med fripreparerte krystaller, er det å vente at det vil være et jevnt tilbud i mange år framover. Jeg kom selv over en fin stoff med en 2 cm stor perfekt krystall meget estetisk på hvit matriks og syntes at 1000 kroner var en akseptabel pris.

Fra Afghanistan var det også enkelte stuffer med dyp rød korund (rubinkrystaller) i matriks. Prisene var urimelig høye, 2-10.000 kroner og man kan håpe på at et økt utbud på markedet også vil påvirke prisnivået for disse meget attraktive stuffer.

Marokko fortsetter å produsere fantastiske stuffer med krystalliserte sekundærminerale fra ulike malmforekomster. Gule anglesittkrystaller fra Toissant er fortsatt på markedet, selv om mange grupper viser skader på krystallene og noen krystaller kan være kunstig farget, gult belegg. Prisnivået er høyt 2.000-10.000 kroner, for de beste stoffene. Wulfenitt, cerussitt, azuritt og erythrin var også å se hos mange handlere med priser som varierte fra kr. 100-5.000 avhengig av størrelse og kvalitet. Særlig spennende var noen få meget gode stuffer med store, gyldenbrune, transparente phosgenitkrystaller som til dels var langt bedre enn de beste fra den klassiske lokaliteten på Sardinia, Monte-

poni. Prisene for de beste stoffene var ikke oppgitt, men må forventes å ligge meget høyt.

Fra forekomster lenger sør i Afrika var det ingen virkelig store nyheter. Det var fortsatt et meget godt utbud av de dyp røde, 1-2 cm store cuprittkrystallene fra Mashamba i Zaire sammen med krystallisert malakitt og intenst rosa koboltkalkspat-krystaller fra samme forekomst. Fine stuffer på 5-10 cm kunne kjøpes for 200-500 kroner. Uvanlig store, sølvhvite carollittkrystaller og fargerike grønne og gule sekundærminerale av uran, cuprosklodowskitt, uranophan, soddyitt etc., fra andre lokaliteter i Zaire ble tilbudt til relativt høye priser. Det var som vanlig en del gode stuffer av sekundærminerale fra Tsumeb i Namibia, men det meste syntes å være eldre materiale.

Fra India kommer det stadig store mengder zeolitter og andre minerale fra basaltområdene ved Bombay. Av fjorårets store overraskelsesmineral, cavan-sitt, var det relativt få stuffer å se. Fortsatt er de intenst blågrønne krystallgruppene på hvit stilbitt meget imponerende for et så uvanlig mineral som dette kalsium-vanadium-silikatet. Lokaliteten sies å være tømt og stengt på grunn av konflikter med beboerne i området. De spisse, smaragdgrønne apophyllittkrystallene fra samme område er fortsatt ettertraktet og kostbare. De øvrige zeolittminerale er utrolig billige og førsteklasse stuffer kan kjøpes for 50-100 kroner.

Folkerepublikken Kina hadde egen salgsstand med minerale med særlig godt utvalg av dyp røde og gjennomskjinnelige realgarkrystaller opptil 5 cm, til dels sammen med grå kalkspat. Store grupper med orpimentkrystaller på opptil 10 cm ble også tilbudt for salg. Det kinesiske materialet solgte meget godt, selv om prisene stort sett var fra 500-5000 kroner pr. stoff, og på tross av at realgarkrystallene er ustabile – spesielt ved lyspåvirkning. De omdannes over noen

Maga fra Bulgaria hadde bra ting fra Bulgari og Sovjet, bl.a. blyglans, sinkblende og epidot.

år til pulveraktig orpiment. Stuffer som oppbevares mørkt vil holde seg bedre, men hvem kjøper slike praktstykker for å gjemme dem i en mørk skuff? Mange kjøpte stoffene i håp om at dette materialet skulle vise seg mer stabilt enn f.eks. gamle krystallgrupper fra Romania som av og til kan sees som gule orpimentvrak i museumssamlinger.

Peru og Bolivia har en rekke aktive gruveområder som stadig produserer store mengder godt krystalliserte stuffer av malmmineraler som svovelkis, tetraedritt, kopperkis, enargitt, bournonitt, hübneritt, cassiteritt mv. Fra Peru kommer det også fine stuffer med dyp røde rhodochrosittkrystaller opptil 4 cm. Særlig de krystalliserte malmmineralene kunne kjøpes i vakre stuffer til en billig pris, 50-100 kroner. De beste rhodochrosittkrystallene var imidlertid svært ettertraktet og kostet mange tusen kroner.

Fra Europa var det beskjedent med nyheter, men meget godt utvalg av axinittkrystaller fra den berømte forekomsten Burg de Oisans i Frankrike, priset fra kroner 100-5.000 med krystaller fra 1 cm til 5 cm på til dels meget estetiske stuffer. Fra Spania var det som vanlig et rikholdig utvalg av svovelkiskrystaller i grupper med og uten matriks, priset fra 200-2.000 for perfekte grupper med 5-10 cm store krystaller. Slike grupper med svovelkiskrystaller er meget estetiske, men kom likevel noe i skyggen av de opptil 20 cm store oktaedriske krystallene i store grupper fra Peru.

De øvrige vest-europeiske land var stort sett representert med kjent materiale: flusspat fra England, alpine mineraler fra Sveits, uvarovitt og spektrolitt fra Finland. Gode grupper med svovelkrystaller er blitt meget sjeldne og de få krystallgrupper som ble tilbudt fra de

kjente italienske forekomstene var stort sett mørke i fargen og meget kostbare. Virkelig gode stuffer av dette mineralet kan vise seg å bli vanskelig å skaffe i årene fremover.

Fra Norge var det som vanlig en del kvarts og anatas å se. Det meste av materialet fra Mattskorhæ, blå anatastrysaller på bergkrystaller, er omsatt i utlandet og en stor del nettopp i München. Fine anatasstuffer oppnår fortsatt en god pris, men det skal være estetiske grupper eller store enkeltkrystaller uten skader. Selv mindre skader trekker prisen drastisk ned. Blant spesialutstillingene var en samling alpine mineraler fra Hardangervidda vest innsamlet av tyske samlere med bilder fra teltleire i snø og is. Det er å frykte at mange tyske samlere vil finne veien til disse områdene i årene fremover.

Det mest spennende ved årets mineralmesse var utvilsomt det økende tilbud av mineraler fra Øst-Europa og ikke minst fra Sovjetunionen. Trepča i Jugoslavia har i alle år vært godt representert ved messene i München med fine grupper av godt krystalliserte malmmineraler som: blyglans, sinkblende, magnetkis mv. Det er interessant å merke seg at liknende stuffer nå tilbys fra andre aktive gruveområder, blant annet fra i Dalnegorsk ved Vladivostok helt øst i Sovjetunionen mot Stillehavet. Store magnetkiskrystaller, opptil 30 cm i diameter er funnet der sammen med blyglanskrystaller på mer enn 10 cm store, grønne krystaller av datolitt mv. Forekomster i Kirgizien produserer fine stuffer med diopas helt på høyde med materiale fra Afrika og fra andre områder av Sovjetunionen kommer krystaller av sinober, orpiment, topas, krokoitt og en rekke andre fargerike og godt utkrystalliserte mineraler. I tillegg til representanter for Fersmanmuseet i Moskva var det et stort antall mer eller mindre amatørmessige mineralhandlere fra Sovjetunionen og Øst-Europa generelt med mye interessant og rimelig materiale. Men det er fortsatt

mangelfull kunnskap om hvordan gode stuffer skal prepareres og håndteres for å unngå skader. Vi vil sannsynligvis i årene framover se et stadig økende tilbud av materiale av høyere kvalitet fra denne del av verden. Jeg benyttet selv anledningen til å skaffe meg flere fine stuffer med øst-europeisk materiale bl.a. 3 cm store meget friske lorenzenittkrystaller i matriks, cm-store, skarpe bornittkrystaller på kalkspatkrystaller og grønne anapaittkrystaller i druser i brun matriks – alt fra Sovjetunionen priset fra 200-300 kroner pr. stoff.

Münchenmessen har også et stort tilbud av slipemateriale, smykker, slipeutstyr mv. og det kunne registreres økende interesse for fossiler og ikke minst meteoritter. Folk lot seg tydeligvis fascinere av jern- og steinmeteoritter fra kosmos og salget gikk bra selv om 5-10 cm store stykker kunne koste flere tusen kroner. Den største og dyreste meteoritten var en 70 × 40 cm stor slepen pallasitt, blandet stein/jern-meteoritt, som kostet mer enn 1/2 million kroner! Også blant «slipemateriale» var det dyre steiner. En gruppe med rhodochrosittstalagitter fra Argentina over 1 meter høy, 90 cm bred og med vekt av 300 kg kostet 600.000 kroner!

Også for systematikksamlere er det mye interessant å finne på Münchenmessen. Enkelte handlere hadde opptil 1800 forskjellige mineraler for salg – det meste i 2-4 cm store stykker i plastesker og noe som mikrostuffer. Også blant de mer uvanlige mineralene finnes det prakt-eksemplarer, til dels fra gamle samlinger. Den beste stoffen jeg selv fikk tak i var en 8 × 6 cm stoff med cm-store smaragdgrønne krystallgrupper av det meget sjeldne kopperjodatet bellingeritt på lys matriks fra Chuquicamata i Chile. De øverste jodholdige sonene av kopper forekomstene i ørkenområdene i Chile er for lengst borte og slike stuffer kan bare skaffes fra gamle samlinger. Det var også mulig å bytte til seg mer sjeldne mineraler med tilsvarende skandinavisk

materiale hos enkelte handlere/samlere selv om tendensen blant samlere er å begrense systematikkksamlingen til bestemte land eller områder/lokaliteter. Derfor er interessen selv for meget sjeldne skandinaviske mineraler begrenset. Bytte av mineraler forutsetter også at man har en klar forestilling om pris på eget materiale – og ofte vil det være lettest å selge sine byttemineraler på et sted og bruke pengene til å kjøpe stuffer et annet sted. Den hyggelige markeds-

stemningen som var typisk for mange av de tidligere steinmesser i Norden er dessverre helt borte i en heksegryte som Münchenmessen. Men det er likevel ikke tvil om at den fortsatt er en av de viktigste begivenheter i Europa for mineralinteresserte. Hvis du ikke har vært der tidligere, bør du vurdere å besøke årets messe som avholdes første helg i november. München er med sikkerhet også i år en messe verd.

Messer i Norden

4-5/5
25-26/5
1-2/6
15-16/6
29-30/6
29-30/6
6-7/7
13-14/7
20-21/7
3-4/8
10-11/8
10-11/8
30/8-1/9
7-8/9
28-29/9
5-6/10
26-27/10

Esbjerg, Danmark
Peräseinäjoki, Finland
Göteborg, Sverige
Kopparberg, Sverige
Strömsbruk, Sverige
Ylämaa, Finland
Bardu, Norge
Sala, Gruvans Dag, Sverige
Outokompu, Finland
Långban, Sverige
Drammen, Norge
Kopparberg, Sverige
Ry, Danmark
Kongsberg, Norge
Moss, NAGS-messe, Norge
Västerås, Sverige
Randers, Danmark

En del opplysningene overfor har redaksjonen fått fra sekundære kilder. Vi oppfordrer messearrangører til å sende oss utførlig informasjon om messearrangementer i god tid. Neste messeoversikt vil bli trykket i nr. 1 '92, med kontaktadresse og telefonnummer. Opplysninger må være oss i hende senest 31.12.91. Registrering i STEINs messespalte er gratis.